

בס"ד

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

(א) בפירוש המשניות עצי עדן להגה"ק מקומרנא זצ"ל, סופ"ב דסוכה, כתב על מה שאמרו במתני' משל' משל לעבד שמוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פנו, ואיבעיא בגמ' מי שפך למי ופשטיה דשפך לו רבו לעבד, והג"מ דאיבעיא דאם הוא כעין שהעבד שופך לרבו ח"ו בודאי אסור להחמיר ולישב בסוכה דה"ז חוצפא ח"ו, ואם הפי' כמו דפשטין דרבו שופך לעבד אם עכ"ז אינו יוצא מהסוכות למדת חסידות יחשב. ואדרבה מרוב שמחת מצוה אינו מרגיש בגשמים ואינו מצטער מחוייב לישב בה, דגם בבית אם היו לו שמחה בביתו לא היה הולך למקום אחר, עי' רמ"א סי' תרל"ט סעי' ה', ולכן כיון שג"מ לדינא ע"כ הביאו הר"ף והרא"ש האיבעיא זו מי שפך למי. וכן נהגו הצדיקים והחסידים אשרי להם ואשרי חלקם, עכ"ל.

והנה הסברא השניה שכתב העצי עדן מבוארת ג"כ בכרכי יוסף סי' תרל"ט אות ה' בשם זקנו החסד לאברהם שהביא בהגהותיו את דברי הבית מועד דהואיל וקבעה לה חובה גילה דעתו שאינו מצטער ומכרך, והבכ"י כתב שאין לסמוך על סברא זו, דידע איניש בנפשיה כמו הצער עלה, ואעיקרא דין אתר הדיוט, ואין ראוי לישב בסוכה אם הוא פטור, ולא מיקרי חומרה, ואם לא ישמע זה בקול מורים ורוצה להחמיר במקום דלא שייך חומרה, מהיכי תיתי

© כל הזכויות שמורות

ה ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

בנפש, ולכן א"א לומר דהטעם הוא משום זה, עכ"ד. ויש לבאר סברת הג"ר יוסף הג"ל, ששמחה במצוה למרות צער הגוף אמנם יכולה להחשב לקיום מצות שמחת יו"ט, וכפי שמצינו בפסחים ס"ח ע"ב במר בריה דרבנא דהוה יתיב כולה שתא בתעניתא כו', ובא"ר בעל המאור ורבינו דוד בונפ"ל, ששמחתו שלו בעסקו בתורה היתה יותר מאכילה ושתיה. אולם כ"ז באדם גדול שראוי למדרגה זו, אבל רוב ככל בני האדם אין השמחה במצוה בזמן צערא דגופא יכולה להחשב כקיום שמחת יו"ט.

ולפי"ז באדם גדול כמר בריה דרבנא, גם לפי הדין דמצטער פטור מסוכה אם אעפ"כ יושב בסוכה מחיוב מצוה, יש מקום לומר שאינו מבטל שמחת יו"ט בכך. ולפי דעת האמרי שפר הג"ל גם ככל אדם החושב את ישיבתו אזו בסוכה למצוה אין ביטול שמחת יו"ט. א"כ לפי סברת הג"ר יוסף מוילנא הג"ל שפטור מצטער הוא משום ביטול שמחת יו"ט, הרי בכח"ז שאין ביטול שמחת יו"ט אין גם פטור דמצטער.

אמנם עיקר סברת הבנין שלמה דהשמחה בקיום מצוה יש בה קיום מצות שמחת יו"ט גם כשהוא מצטער אז, מבוארת גם בחכמת שלמה למהרש"ק בס"י תרל"ט לגבי אכילה כליל ראשון של סוכות בזמן גשמים, כיון דה"י חובה עליו לאכול א"כ המצוה בעצמה הו"א הנאה לו שמקיים המצוה, לכך חייב בסוכה וכו', א"כ עכ"פ יצא צערו בהנאת קיום המצוה ולא נחשב מצטער, עכ"ד. אולם לגבי שאר אכילות וישיבת סוכה ס"ל שלא סגי ברצונו להיות בסוכת מצוה להחשיב זאת כאינו מצטער.

ד ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

שיכרד וכו', עכ"ל. וכנראה כוונתו שאם מצד הגשמים עצמם היה מצטער בישיבת הסוכה ורק שמצד רצונו לשבת בסוכת מצוה הוא מתעלם מצער הגשמים, אי"ז נקרא שאינו מצטער לגבי דין תשובו כעין תדורו. וע"י בברכ"י סי' תרי"א אות ד'.

ועי"ן באמרי שפר לגר"א קלצקין סי' ס"א שכתב שמצטער פטור גם משום דה"י היפוך שמחת יו"ט, ומה שאמרו דאם אינו יוצא בעת גשמים ה"י רק הדיקות, היינו משום דלא קעביד איסורא, לפי שאינו מצטער אלא נהנה בישיבתו, לפי שחושב בדמיונו זה למצוה, עכ"ד. נראה שס"ל שבפטור של מצטער אול"ן בתר רוב בני אדם. (ועי"ן להלן אות ו' בשם מהר"י וי"ל שיש באמת צד איסור להחמיר, משום שמחת יו"ט.)

ועי"ן בבנין שלמה ח"א סי' מ"ז שהביא בשם הג"ר יוסף מו"ץ דוילנא שאמר לבאר לפום ריהטא הטעם שפטרה תורה מצטער מסוכה, שהוא משום שעומד לגדור מצות שמחת יו"ט דחמיר יותר. וזה כדעת האמרי שפר. והבנין שלמה הקשה עליו, הרי אמרינן במו"ק ח' ע"ב דמותרת לסוד בסיד דכולהו לקפליה במועד, מתוך דשמחה לאחר זמן בתוך המועד, משום דכולהו הלכות מועד מיצר עכשיו ושמח לאחר זמן, וא"כ ק"ו במצטער מצד המצוה, דאף שמצטער לפי שעה מן המצוה, מ"מ שמח הוא שמקיים מצות קונו, ואין לך שמחה גדולה כשמחה שאדם שמח בקיום המצוה וכו', ועכ"פ שמעינן דגם כשמחת הנפש אדם יוצא ידי שמחת יו"ט, וא"כ לא שייך לומר דמצטער פטור מן הסוכה משום שלא יבטל משמחת יו"ט, דאדרבה ע"י קיום המצוה יגיע לו יותר שמחת הנפש מיושב בטל מן המצוה, דמה [בכך] שיש לו צער הגוף מ"מ הוא נהנה

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

שהחמיר הוא מראה עצמו שאחר ששפך רבו הוא מותג שנית, שבדאי יכעס רבו יותר וכו', עכ"ד. ונראה ס"ל שהגדר של שפך לו רבו קיטון הוא רק במצב שודאי הוא שאדם יוצא מהבית מחמת הגשמים, אבל קודם לכן הוי רק בגדר מצטער, ובמצטער יש לשקול הצער על שאינו מקיים מצות סוכה, אם הוא כצער האכילה בסוכה, שבאופן זה אין הוא פטור משיבת הסוכה. ועיי' להלן אות י"ט.

(ג) ונראה שהעצוי ערך סוכר שאם יש מקום לחייב ישיבה בסוכה במצטער - או משום שגם בבית הוא מצטער, כטעמו של האלף למטה, או משום שמרוב שמחת מצוה אינו מרגיש בגשמים ואינו מצטער, דגם בבית אם היתה לו שמחה כל כך לא היה הולך למקום אחר, כסברתו של העצי עדן, - אוי יש לחייבו גם כשיורדים הרבה גשמים ולא אמרין שהוי כמי ששפך לו רבו קיטון. וסברא זו מבוטאת באשל אברהם תניא להגאון מבוצאץ' שכתב שהסברא שיש לכאורה לומר, שהוי הדיט משום שהגשמים הם כקיטון כלומר אי אפשר בשמושך, אין מהראוי עדין להיות נגד בחינת אי אפשר, סברא זו אולי אין היא מספקת, כי לשון חז"ל הוא אחר שמוסד שאין ראוי להחמיר לישב אז, עידין הוי רמו בחינת אי אפשר משא"כ אילו היה רשות ונכון להחמיר הרי לא היה רמו בגשמים, אלא רק כבחינת איני מטיל עליך עכשיו לישב, עכ"ד האשל אברהם. ולפי סברתו הרי מכ"ש שאם מצד מצטער אין לאדם מסויים פטור, אלא נשאר בחיוב אכילה בסוכה, ודאי שכלפי אדם זה אין הגשמים בסוכתו כמי ששפך האדון עליו קיטון, ונעיי' להלן באות ה' שלכאורה מדברי הריטב"א בסוכה לא משמע כסברת האשל אברהם, אלא כסברא שכיון שהגשמים הם כשפיכת קיטון אין ראוי להחמיר, וכך נקטו השב"י הקרבן נתנאל והתחמת שלמה.

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

[ויל"ע לפי סברת התחמת שלמה אם הסוכה אינה סמוכה לביתו וצריך ללכת בעת הגשמים כליל ראשון כדי להגיע לסוכה, אם באופן כזה אינו נקרא מצטער. כי בשאר ימים נראה מהרמ"א סי' תר"ט שכל שיש לו טורח גדול להגיע לסוכה פטור - עיי' במקראי קודש ח"א עמ' קנ"א וכמשנה הלכות ח"ו סי' קט"ז - ויל"פ שזה משום שאין לו אח"כ הנאת קיום מצוה חיונית. אבל כליל ראשון שיש לו גם הנאת מצוה חיונית אח"כ, אולי אין הצער שבהליכה פטור. ואולי דמי לסיך שאם יכולה לקפלה במועד מותרת לסוד במועד, אע"פ שהיא עכשיו מצירה, משום דשמהה לאחר זמן, כמו"ש במו"ק ט' ע"ב. אמנם יש חילוק בין לסוד כסיד במועד לבין מצטער בהליכה לסוכה, וכמו"ש במו"ק שם דכל הלכות מועד מיצר עכשיו ושמה לאחר זמן, ואילו בסוכה לא שמענו כלל זה. וצ"ע.

(ב) וככל אופן שיטה זו שיש אופן של קיום מצוה באכילה גם כשהחלו לרדת גשמים מבוטאת באלף למטה למטה אפרים (סי' תרכ"ה אות ק"ז) שאם הוא מהחרדים אל דבר ד' ויצטער יותר בבית אין צריך לחוש שיהיה נקרא הדיט כיון דסי"ט מצטער הוא וכמ"ש בס"י תר"מ בשם המרדכי, וגם בני ביתו יכולים לישבת אמו כיון שלפעמים אינם יוצאים מהבית מחמת דלף. ומשמע שגם מברך. וכך מפורש בשו"ת מהרש"ג ח"ב סי' ל"ו במי שהם יראי ד' באמת ומצטערים בשיבתם בבית מחמת שאינם מקיימים מצות סוכה ושקול אצלם הצער של אכילתם בבית כמו הצער של ישיבתם בסוכה בעת הגשמים או בעת הצינה, אי"כ שוב אינם נפטרים מן הסוכה, וכיון שאינם פטורים מן הסוכה, שוב בשיבתם מותר להם לברך ג"כ, עיי"ש. אמנם באלף למטה הוסיף שכ"ז הוא כשיש רק דלף אבל אם יורדים גשמים הרבה שבודאי היה מפנה גם מהבית, יפה כתב השב"י

פ ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

(ה) ועיין בריטב"א סוכה כ"ט ע"א דלמאי דמטיק שהאדון שופך לעבד, אין לו להמתין מלפנות, וכיאר בקרבן נתנאל שכוונתו שאינו רשאי להחמיר, אולם בערוך לנר פירש שאינו צריך להמתין מלפנות מיד.

ולכאורה לפי ביאור הערוך לנר בריטב"א שרשאי להמתין מלצאת מהסוכה, אי"כ ס"ל גם שאין הוא בכלל כל הפטור וכו', שהרי הריטב"א נוקט לכלל זה, כמוש"כ לעיל כ"ח ע"ב לגבי שמאי שפחת את המעזיבה מעל מקום עריסת נכדו, שאין לגרוס ששמאי מחמיר על עצמו היה, כי מאחר ואין בכך שום חיוב לא על הקטן ולא על אביו, אינו בדין להחמיר על עצמו כל כך לפחות את המעזיבה והוי בכלל מי שאין מצווה בדבר ועושהו, עכ"ד הריטב"א. ולפי"ז לכאורה ה"ה אם אינו רוצה כלל לצאת מהסוכה שאין בכך פגם. ואם כי הריטב"א הרי כתב ששמאי לא היה מחמיר לפחות את המעזיבה לעשות סוכה כשאר חיוב בכך, נראה שזה רק כשיש טירחא מרובה בכך. וכפי שנראה מלשונו שנקט שאינו בדין להחמיר על עצמו כל כך לפחות את המעזיבה. אבל להשאיר בסוכה בזמן ירידת גשמים י"ל שלא חשיב טירחא כל כך. ומש"כ הריטב"א בקידושין ל"א ע"א סוד"ה דאמר וכו' שהעושה מאליו מצוות שלא ציותה בהם תורה כלל הוי הדיט, ומשמע שגם בלא טירחא הוי הדיט, י"פ שרק כשאין כל ציווי בהן, אבל כשמחמיר במקום פטור שישנו במצב מסיים, אינו כהדיט אלא כשיש בכך טירחא יתירה.

אבל באמת יש מקום לחלק בין מי שמשעה את היציאה מהסוכה משום חיוב וכבוד הסוכה, שאין בכך פגם מצד שהגשמים הם כשפך לו רבו קיתון, מאחר שכוונתו לצאת אבל לא מיד, ואפילו אם

ח ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

(ד) הסברא הראשונה שכתב בעצי עדן שאם ירדת גשמים הוי כמי שרבו שופך לו קיתון אוי"אם עכ"ז אינו יוצא למדת חסידות יחשב, צ"ב מדברי הרמ"א בסי' תרל"ט בשם הגה"מ שכל הפטור מסוכה ומחמיר על עצמו הוי הדיטות. אמנם מצינו אחד מקמאי, רבינו ירוחם נתיב כ"ד ח"ב (עמ' קפ"ה) לאחר שכתב שחתן ושושבינו וכל בני החופה פטורים מן הסוכה, משום שיצטערו מחמת שלא ישמחו עם החתן, כתב ע"ז שהפטור מן הסוכה יש אומרים שמבדך על הסוכה, אע"פ שהוא פטור. ומחלוקת הפוסקים בזה בדין סומא, עכ"ד. ובאליהו רבא הביא דבריו לגבי אכילה בעת גשמים. ולפי"ז ס"ל לרבינו ירוחם ששייכה בעת הגשמים היא מצוה של רשות כשאר אינו מצווה ועושה. ולדעת ר"ת וסיעתו ניתן גם לכרך רשות כשאר אינו מצווה ועושה. ולדעת ר"ת וסיעתו ניתן גם לכרך על ישיבה זו. ועיין להלן אות ט"ז.

עוד מצינו בהגהות רבינו פרץ לסמ"ק מ' צ"ג, מובא גם כב"י סי' תרל"ט, שמדבריו נראה שיש רשות לאכול גם בזמן ירידת הגשמים. ויתכן לבאר עוד בכוונת הגהות רבינו פרץ, שאפילו לכוונת קיום מצות סוכה רשאי לאכול, דהוי מצוה של רשות, [ולגבי מצטער ס"ל לרבינו פרץ שם שחייב באכילה בסוכה ולא נפטר אלא משניה. ועיין להלן אות י"ח].

אבל יתכן לפרש שהגהות הר"פ לא ס"ל שיש קיום מצוה בכך או מדת חסידות, ומה שיש לו רשות לאכול אז בסוכה הוא משום שלא ס"ל להלכה לכלל זה דהירושלמי שכל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיט, וכפי שאינו מובא בפירוש ברי"ף, ברי"מ במשנה תורה, בטור ובשו"ע. ועיין להלן באות י"ד מש"כ בשיטת הר"פ.

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

דבריו של ההרי בשמים הוא, שבין אם הפטור הוא מצד האדם כגון מ"ע שהז"ג בנשים, שבכח"ג מ"רי הריטב"א בקידושין שם, ובין אם הפטור הוא מצד תנאי שיש בחיוב המצוה כגון שוכר בית כסתם שאינו חייב במוצוה קודם ל' יום, שבכח"ג מ"רי ההרי בשמים, בשני אופנים אלו של פטור לא אמרין דהעושה הוי הדיוט. אם כי גם לשיטת ההרי בשמים ודאי שפטור מצד תנאי שיש במצוה גרע מפטור של מ"ע שהז"ג בנשים, ששם הפטור מצד האדם וכאן הפטור מצד המצוה עצמה, שבתנאי מטרים אין חובת מצוה לכל אדם. ועיין להלן אות י"ג ולכן מאחר שאם שכר בית לזמן מרובה חייב במוצוה מתחילה, לכן גם בשוכר סתם יש מקום להחמיר לקבוע מוצוה תוך ל'.

והוסיף שם ההרי בשמים שבפרט לגבי מוצוה באופן הנ"ל לא שייר לומר כל הפטור מדבר ועושהו כו' כיון שעושה כן לשימור ושתהיה מצוות ד' לגד עניו, שבוה מצינו עדיפות למוצוה על מצות מעקה לגבי חיוב בית האוצרות מטעם הנ"ל, וכי"ב כתב בוכור לאברהם ח"א או"ח אות כ' לגבי כתבים העובדים כשתפילין של ראש עולם עליהם.

ולפ"ד, משי"כ הרמ"א בהל' סוכה הנ"ל דהיושב בסוכה בשעת גשמים הפוטרים מסוכה הוא בכלל כל הפטור וכו', ומקורו בהג"מ, יל"פ משום דאז אי"ז עיקר דרך קיום המצוה, דתשבו כעין תדורו, וכפי שביאר בספר הכתים מצוה קס"ב לגבי פטור מצטער מסוכה, שהמצוה ניתנה להערה לזכר אותות המדבר לדורות, ולהזכיר ימי הצער בימי הסוכה, וצריך ישוב בדעת דעה נכונה, עכ"ד ספר הכתים. ועוד יל"פ, משום שבעת שהגשמים יורדים בסוכה אין עליה שם סוכה כמוש"כ הגר"א בס"י תרל"ט. ועיין להלן אות ט' י"ג ט"ז

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

משהו היציאה כדי לקיים עוד קצת זמן מצות סוכה אין בכך פגם. וגם מצד הפטור ממצוה ועושהו אין בכך פגם, מאחר שלפי שיטת הריטב"א כלל זה הוא רק כשיש טירחא, כפי שנראה מלשונו כנ"ל, וא"כ במי שרק משהו יציאתו מהסוכה יש סברא שאין בכך פגם, משא"כ מי שממשיך לשבת בסוכה בתור קיום מצוה אפילו כאינו מצוה ועושה, שאז יש בכך פגם כסברת השבות יעקב, מאחר שהגשמים הם כשפך לו רכו קיתון, וגם י"ל שאז הוי כפטור ממצוה ועושה, שמקרי הדיוט מאחר שגם בכך יש טירחא.

אולם בתוספתא סוכה פ"ב ה"ה איתא: היה אוכל בסוכה וירדו עליו גשמים והלך לו וכו', וכתב בחזון יחזקאל: משמע שאין חובה לצאת בשעת גשמים. וא"כ גם בריטב"א ניתן לפרש כן. ויתכן גם שיכול להשאיר בסוכה בתור מדת חסידות או אפילו בתור קיום מצוה של רשות. ועי' להלן אות י"ד משי"כ בשיטת הריטב"א.

(ו) ונראה לברר שיטות כמה מהפוסקים בגדר הפטור ממצוה ועושה אותה, מתי נקרא הדיוט. בשו"ת הרי בשמים ח"ב ט"ו רי"ט דף לגבי שוכר בית כסתם שאינו חייב במוצוה כל ל' יום, אם רשאי בכל זאת לקבוע מוצוה מיד כשנכנס. וכתב עפ"ד המג"א בס"י יל"ב סק"ח והבאר שבע ד"כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט", הוא מההלכות העמומות, שהרי ישנם הרבה דברים שאנו מחמירים על עצמנו. ומהירושלמי שבת משמע שאין הלכה כחזקיה הסובר כן. וכתב ההרי בשמים שמסקנת האחרונים להלכה היא דהמצוות דמשכחת לפעמים שיהיה חיוב עליו לעשותה, רק כפי שהיא עתה הוא פטור מלעשותה, אין בזה משום כל הפטור מדבר וכו', דהוא כדי לעשות סייג לזמן החיוב. עי' ריטב"א קידושין ל"א. [נראה שיסוד

יג ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

פלוגתא בין שתי התשובות של השב"י, כי גם לפי התשובה שבח"ג אפילו במקום שמותר להתמיר ואינו נקרא הדיט מ"מ בפרהסיא הרי יזהרא.

ח) והנה לדעת השב"י בח"יב שם, גם להתכנס לכהכ"ג לערוך תיקון חצות ע"י מקצת מהצבור ג"כ הרי יזהרא. אולם ע"ז כתב בכרכי יוסף סי' א' שאין דבריו מחוורים ובאזנינו שמענו ועינינו ראו בכמה עיירות פשט המנהג להיפך, עכ"ל. ויתכן שסמכו על משיכ בב"י סי' כ"ד לגבי אחיזה בציצית בשעת ק"ש שרכ נטרונאי גאון כתב ע"ז שכל דבר שאין האדם מחוייב בו ועושה אותו ברכים במידת חסידות וכל העם אינם עושים אותו מיתחזי כזהרא, וכתב ע"ז ה"ב שעכשיו שנהגו בהם קצת בני אדם תו לא מיתחזי כזהרא, עכ"ד. וכי"ב מבואר באורחות חיים ובראב"ה שיוכאז להלן באות י"א. אמנם צ"ע מהו השיעור של "קצת בני אדם". ויתכן שכל שיצא משיעור של מייעוטא דמיעוטא, שלפי דברי הריטב"א בקידושין פ' הוא אחד ממאה, שיעור יותר מכך הוא נקרא כבר "קצת בני אדם", וצ"ע.

ט) ובאשל אברהם להגאון מבוציא'י כתב לגבי יושב בסוכה בשעת גשמים, דכיון שהוא מצטער נקרא חוטא כמ"ש על המצער עצמו מן היין [וזה כסברת המהר"י וייל הג"ל]. ואין לבאר דהרי כהר"ט משום דבעינן כעין תדור ואין כאן מעליותא ממקום אחר, דז"א כי הו"ל ככל דקדוקי מצוות וגם חיוב מצוה וכבוד מצוה. ועוד דכיון שחל ש"ש על הסוכה כל שבעת ימי החג אין נפסק כבודא וכתוב לשמך ולזכרך תאות נפש, עכ"ד. ולפי סברתו נראה שגם אם הודך דכעין תדורו הוא מעיקר דרך קיום המצוה כמושכ"ל באות י'

יב ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

י"ז. וא"כ גרע משוכר בית סתם, שהפטור ממוזוה קודם ל' הוא מחמת שאינו קבוע עדיין, ואין הפטור משום שחסר בעיקר ענין קיום המצוה, שהיא בעת מגורים בבית דירה.

אמנם בהרי בשמים שם בתו"ד ע"ד הפלפול ציין שבאמת סוכר החסד לאברהם המוכא בכרכי יוסף שיכול לשבת ולכרך. וכנראה שהסברא בדבריו הללו של ההרי בשמים היא שגם בסוכה הרי כמצוה שרק עתה מכח תנאי מסויים במצוה א"א לעשותה, שאז אין המקרימה נקרא הדיוט, וכי"ב כתב בהכחמת שלמה וכו' מה"מ מהד"ד ח"ג סי' י"א לגבי אכילה בליל א' דסוכות בזמן ירידת גשמים.

ז) ובהק יעקב לסי' תע"ד כתב עפ"י ד המהר"י וייל סי' קצ"א שהטעם בסוכה שהפטור משיבת סוכה ומחמיר לשבת בה נקרא הדיוט, הוא כיון שהתורה פטרנו, שלא יצטער גופו, כי דרכיה דרכי נועם, ע"כ אסור לו להחמיר ולצער גופו וכ"ש ביו"ט, משא"כ בשאר דברים אפשר דמותר להחמיר היכא דליכא צד איסור. [ועיקר סברת המהר"י וייל שנקרא הדיוט משום שהוא גנד דרכי נועם, יש כו"ב בריטב"א סוכה כ"ח ע"ב (הוב"ל באות ה')], שרק באופן שיש טירחא בעשיית הדבר שפטור ממנו נקרא הדיוט]. אכן בתוס' מנחות ל"ד ע"ב ד"ה הא [לגבי שרטוט בתפילין] משמע קצת דאף כה"ג נקרא הדיוט. ובשו"ת שבות יעקב ח"ג סי' מ"ד כתב שיש לחלק כג"ל ולא הזכיר מדובר התוס' במנחות. ועיין להלן אות ט' מה שיש לחלק בין הוספת שרטוט לשאר קיום מצוות.

ובח"יב סי' מ"ה חלק השב"י בין המחמיר בצנעה למחמיר בפרהסיא שאז הרי יזהרא. וזה כשיטת הראב"ה והאור"ח המוכאים להלן באות י"א שנקרא הדיוט משום היוהרא. ויתכן שלמעשה אין

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

גשמים משל למה הדבר דומה לעבד שמזג כוס לרבו ושפך לו קיתון של מים על פניו. אבע"ל מי שפך למי וכו' ותמה הק"ז למאי נפק"מ. ותירץ דנפק"מ אם רצה להחמיר על עצמו שלא לצאת מן הסוכה רשאי, ואם נאמר ששפך רבו קיתון על פני העבד, אין רשאי לישב בסוכה בירידת גשמים, עכ"ד. אי"כ מכונא שבל"א היה מקום להחמיר [אמנם בראיה שכתב מדברי הריטב"א יל"ע כמושכ"ל באות ה'].

ויותר מכך מבואר בשנות אליהו לברכות פ"ב מ"ג וז"ל: שכל שהוא מצוה בעצם אלא שלא הצריכוהו חכמים, אם עושהו נותנים לו שכר, שעשה מצוה מן המובחר, וכמו"ש בההוא דעבד כב"ש ואשכח ארנקא דדחבא וכו', וכן אין צריך להפסיק להפילה ואם הפסיק תבוא עליו ברכה. והא דקתני בירושלמי וכו' אינו ראיה משם, משום דאמר ליה יכול אנא סתור לה וכו' ודחוי בעלמא הוא אבל לא באמת, עכ"ד.

ועיקר החילוק של הגר"א מבואר במאירי ב"ק פ"ו ע"ב לגבי הפסוק מהמצוה שרוצה לעשותה, שמה שאמרו כל הפסוק מדבר ועושהו נקרא הדין, אי"ז אלא בדבר שכל כיוצא בזה העושה פסוק ממנו ואינה דבר שיצא ממנו שכל או מוסר או סלסול או הכנעת לב וכיו"ב, ועושה ממנה על עצמו מצוה, עכ"ל. וכלהם חמורות על הרא"ש הל' ס"ז (אות ג') משמע שרק אם יש חשש תקלה במעשיו נקרא הדין. [ועיין בספר הזכות לרמב"ן (גיטין ל"ז): ומה שהשיב הראב"ד שמדת חסידות היתה בהם לחכמי בכל האחרונים שהשיטו כספים, אלמלא תקנת חכמים היא או דברי תורה אינה חסידות יש בדבר להשמיט כספים ולנעול דלת בפני לוויין. בכיוצא

יד ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

עפ"י ספר הבהרים, מ"מ שייך כאן דקדוקי מצוה, חיבובה וכבודה, ולא הוי כהדיט מצד שאי"ז כעין תדורו, אלא מצד שנקרא חוטא. ועיין להלן סוף אות י"ד.

ועיקר סברתו שכשיש חיוב מצוה אינו נקרא הדין, מבואר כע"ז ב"כיליות שמואל" (לבעל תנא תוספאה) אות ט"ו לגבי שרטוט כל השורות בתפילין שרשאי אע"פ שפסוק, שעיקר הטעם הוא דמצוה לעשות בהדדור יותר, מגדר זה א' ואנוהו. וכ"ז משו"ע הרב שם. אמנם מתוס' מנחות ל"ד ע"ב ד"ה הא, הוב"ל אות ז', לגבי שרטוט בתפילין ל"מ כן. אבל יש לחלק בין הוספה של שרטוט שאין בה חיוב כשלעצמה, שאז הוי כהדין, לבין עשיית מעשה מצוה כשיש שעת פסוק, שבוה גם התוס' יורו שאין בכך משום הדינות. ובדומה לחילוק של ההרי בשמים הג"ל באות ו'.

אמנם יש לחלק גם לאידך גיסא, שבשרטוט כל השורות הוא מהדר את עצם המצוה של פרשיות התפילין והוי בכלל זה א' ואנוהו, אבל בסוכה כשיושב בזמן הגשמים ואין אז קיום של עצם המצוה, י"ל שאין כל הדור או חיוב מצוה, אלא הוי הדין.

ומ"ש בירושלמי סופ"ב דברכות על מי שהתחיל בסעודה שפסוק מלהפסיק ולהתפלל, שאם הפסיק הוא בכלל כל הפסוק וכו' והביאו המג"א ס"י רל"ב, יל"פ שג"ז משום צד צער להפסיק הסעודה ולקום להתפילה שהוא פסוק ממנה עתה. והו"ה לגבי פסוק חתן מק"ש שאם קורא היה צריך להקרא הדין לפי הה"א בירושלמי, שג"ז משום שצריך לאמץ רוחו כנגד טרדתו.

(*) ועיין בקרבן נחמאל לסוכה פ"ב אות ה' שתמה על דברי הרי"ף והרא"ש שהביאו את מ"ש בסוכה כ"ט ע"א בנוגע לירדו

ישיבה בפוכה בעת ירידת גשמים

ומה שכתב שכשיש עוד שנהגים כמותו אינו נקרא הדיט, כ"ה גם בראב"ה סוף מט' מגילה ט"ו תקצ"ז ובב"י או"ח ט"ו כ"ד המובא לעיל באות ח', עיי"ש.

ומה שנקט דמקרי הדיט משום דמחזי כנסות הרות, כו"ב מבואר בראב"ה ח"א ט"ו א'. וע"י לעיל באות ח' מש"כ על דברי השכות יעקב.

יב) ומ"ש בירושלמי ברכות שאל"בא דרשב"ג גם חתן הקורא ק"ש מיחזי כיוהרא, אע"פ שא"ז ברכים, נראה ששני סוגים של יוהרא יש. האחד בדבר שפסוקו ולא הטרזוהו מעיקר הדין, דוגמת מי שטורח ומפסיק הסעודה לתפילה, ובאופן זה סובר האורחות חיים שאם יש עוד מי שנוהג כמותו אין כאן יוהרא, ומכ"ש כשהוא לבדו. אבל יש סוג נוסף, והוא בדבר שהפסוק הוא משום שאינו יכול לכוון ולקיים המצוה כהלכתה, דוגמת הפסוק של חתן מק"ש, שאז מי שמוציא עצמו מהכלל וסובר שהוא יכול לכוון, ואינו כשאר העם שאמדו חכמים שאינם יכולים לכוון, באופן זה עצם הקריאת שמע יש בה צד יוהרא, וככ"ה גם כשקורא בפני עצמו מיחזי כיוהרא לדעת רשב"ג.

יג) לפי פירוש החרדים למס' ברכות אין הלכה כחזקיה דכל הפסוק וכו'. ובספר נזירות שמשון (להג"ר שמשון חסיד, הג"ר יהונתן אייבשיץ בהסכמתו כותב שיש לסמוך על כוחו, כחא דהתירה), כתב בס"י תע"ד על דברי המג"א שמי שפסוק מהסיבה ומיסב נקרא הדיט, וכתב על כך הניירות שמשון וז"ל: ובירושלמי ברכות ס"פ היה קורא מוקף לה כרשב"ג, ות"ק פליג עליה, ורי"ף ורמב"ם פסקו דהכי נקטינן, וא"כ מנהגינו דמחזיקים כוותיה. גם הב"י בס"י תע"ה

פי ישיבה בפוכה בעת ירידת גשמים

כזה אמרו כל שאינו מצוה בדבר ועושה נקרא הדיט. עכ"ד הרמב"ן. משמע לכאורה שבאופן שאין יוצאת תקלה מעשיית דבר שאינו מחוייב אי"ז בכלל הדיט. אבל יתכן שכ"ז רק בדברים שבין אדם לחבירו, ששם לכי"ע יש מקום לעשות מה שאינו מחוייב כמוש"כ האחרונים, וע"ז קאמר הרמב"ן שמצד מדת חסידות ראוי היה יותר שיחששו שהתמורה על עצמם, שלא לגבות בלא פרוכבול, תגרום שאחרים יחשבו שכן הדין, וינעלו דלת ההולאות כדי לא להצטרך לפרוכבול (ועיין בחו"מ ט"ו קפ"ג סוס"ח) וצ"ע.]

יא) ובאורחות חיים עניני שבט דיני קידוש כתב וז"ל: ירושלמי במס' שבט ר' פלוני ור' פלוני הוו יתבי בסעודתא. קם חד מינייהו ואפסיק, אמר ליה איך הפסוק מן הדבר ועושה אותו נקרא הדיט. יש מפרשים כי נקרא הדיט היכא דליכא אחרני דעבדי כוונתה, כגון הכא דליכא מאן דמפסיק אלא אליהו, על כן נקרא הדיט משום דמתחזי כנסות הרות, כלומר ראו שאני חסיד. אבל אי אכא אחרני דעבדי כוונתה, ודאי אינו נקרא הדיט אע"פ שהוא פסוק מן הדבר כדחזינן רב יוסף דהוה סגי נהור וסומא פסוק מן המ"ע ואעפ"כ היה עושה אותם כיון דאחרים עושים אותם. לפיכך המחזיר בהרים וביערים אם ימצא קן צפור לקיים שלוח הקן יש לו שכר ואינו נקרא הדיט ואע"פ שהוא פסוק מלחפש אחריו, עכ"ל.

[מה שהביא מדין שילוח הקן, כונתו שכיון שכל דין זה הוא רק כשמחזיר כנסות הרות, כאומר ראו שאני חסיד, לכן כשמחזיר, כשהוא לעצמו, אחר קן צפור, אין כאן יוהרא ואינו נקרא הדיט.]

יט ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

בזמנם - שמי שהתנגל בפרישות בשאר דברים אינו נקרא הדיט, והביאו הרמ"א כס"א רל"א ס"א. אולם יש לחלק בין דברי הראב"ה שדן רק מצד יוהרא לבין יושב בסוכה בזמן גשמים שהוא גם נגד דרכי נועם.]

(יד) והנה הט"ז ס"י תרל"ט ס"ק ז' כתב לגבי מי שמצטער ואין מקום חוץ לסוכה שיוכל להנצל מהצער, שהוא חייב עדיין בסוכה, שאין שייד פטור מחמת טירדא, דאדרכה בזה זוכר טפי מצות סוכה, כיון שהוא מוכרח לישב במקום שהוא צער לו כדאיתא בסימן תרכ"ה דע"כ צ"ח הש"י לעשות סוכה בתשרי ולא בניסן, כי בתשרי הולכין שאר האנשים מן הסוכה וכו', בזה אמרין שאינו פטור אלא יש לו מקום שיוכל להנצל, עכ"ל הט"ז. והיינו שכשיש לו מקום שיוכל להנצל מהצער אוי מכה הכלל דכעין תדורו הוא פטור מסוכה, כמו שהיה עושה בביתו שהיה יוצא למקום להנצל מהצער, אבל כשאין לו מקום להנצל מהצער, אין הצער כשלעצמו מעכב את קיום מצות ישיבת סוכה, שעיקר זמנה ניתן דוקא בתקופה שיש בה צער מסויים בישיבתה, כדי לזכור תוכנה ומטרתה של מצות סוכה. ולפי"ז יש מקום לומר שהנהגות הר"פ והריטב"א המובאים לעיל אות ד' ואות ה', סוברים שגם באופן שיכול להנצל מהצער, שהוא פטור מסוכה, מ"מ אם נהג בחסידות ומחמיר, אין מניעה לכך מצד דרכי נועם או שמחת ייט, ולכן אינו נקרא הדיט. ואע"פ שהריטב"א כתב שלטרוח ולפחות המעויבה לצורך עשיית סוכה כשאין חובה ה"י הדיטות, י"ל שרק לפחות המעויבה היא טירחא יתירה, אבל ישיבה בסוכה בגשמים י"ל שאינה טירחא יתירה כמושכ"ל באות ה', ולעיל באות ד' הבאתי דעת הא"ר שלשיטת רבינו ירוחם ישיבת סוכה בעת הגשמים היא כקיום מ"ע ע"י אינו

יח ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

פסק דרשאי להסב אפילו במדור, מכ"ש בשאר דברים. ושכן ס"ל להרמב"ם, וכ"כ שם הבי"ח. גם לא מצינו לשום אחד מהפוסקים ראשונים שתששו להירושלמי זה, עכ"ל. וסיום דבריו צ"ב, שהרי הירושלמי מוכא בחוס' סוטה וגיטין ומנחות לגבי שרטוט, בפיה"מ לר"מ סוטה פ"ג מ"ד, בהג"מ לה"ל תפילה פ"ג ה"ח, לה"ל סוכה פ"ו ה"ג, לסדר התפילות לכל השנה אות ד', במדרכי ברכות ס"ט א', סמ"ג מ"ע כ"ה, ו"א"ש ה"ל תפילין, ספר המדומות ס"י קצ"ג, ועוד. וכנראה כוונתו שהר"ף, הר"מ במשנה תורה, הטור והמהב"ר לא הביאו בפירוש כלל זה.

וע"י בדברי מלכיא"ל ח"א ס"י כ"ב אות ו' שנקט ג"כ כהחרידים, הנוירות שממשון והה"ר בשמים, שלא קימל"ן כחזקיה, וכל הכא שיש קצת מצוה שפיר שרי לעשותה, ורק כשאין עושה שום מצוה, כגון בירדו גשמים בסוכה, נקרא הדיט, עכ"ר. וכע"ז כתב בשו"ע הרב ס"י ל"ב שהטעם בסוכה הוא שאין אז גם הידור מצוה. ויש מקום לומר שהטעם העיקרי לגבי הפנס בישיבה בסוכה בעת הגשמים, שאין אז שום קיום מצוה בישיבה בסוכה, הוא משום שחסר בצורת קיום עיקר המצוה, כמשכ"ל באות ו' בשם ספר הבתים דתשובו כעין תדורו הוא מיסוד המצוה, או משום שאין שם סוכה בעת הגשמים כמושכ"ל שם בשם הגר"א. עוד יל"פ שממכה הסברא שכתב המהר"י וי"ל שכשמצער גופו כשהתורה פוטרת אותו ה"י נגד דרכי נועם, מכח סברא זו אין הישיבה אז בסוכה בנגד מצוה כלל.

[ועיין במשמרת שלום שהביא משי"כ בראב"ה מס' ברכות פ"א (מובא גם במדרכי ברכות פ"א ס"י א' ובהג"מ ה"ל תפילה פ"ג אות ג') לגבי קורא ק"ש פעם שניה אחר שקרא קודם ביה"ש - כפי שנהגו

כא ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

שיושב בסוכה באופן שאין קיום מצות סוכה, אם יש בכך איסור הנאה מעצי סוכה.

אמנם בעיקר הדבר שדנו האחרונים הניל נראה ממש"כ הריטב"א בסוכה כ' ע"ב ד"ה א"ר יהודה וכו' שאלכנא דרבי יהודה דבמי"ע שהז"ג אין לגשים קיום מצוה בעשייתו ולית להו אגרא, מי"מ אין איסור בעשייתו אלא כמצוה שיש בעשייתה צד איסור כגון סמיכה, אבל סוכה אין בו צד איסור שלא במקום מצוה, דכ"ע אם רצו לעשות אותם הרשות בידם ואין מוחץ בהן. וכי"ב מכוונר ברי"ן שם וכ"ה בפירוש הראב"ד לתו"כ, ועיין בתכלים בנעשים ח"ג סי' ל"א.

והנה הראב"ן כפי" פ"ז כתב אליבא דר' יהודה שהילני המלכה שישבה בסוכה לא מיתו בה חכמים משום שלא ברכה, ואי משום ישיבה, הוא אמרין תשובו כעין תדורו ודירה איש ואשתו ומה אשה אגב בעלה ישבה אף הילני אגב בניה ישבה, עכ"ד. משמע לכאורה שבכל אגב בעלה או בניה יש איסור ישיבה בסוכה. ולפי שיטת הראב"ן שם, גם לר' יוסי יש איסור אלא שאין מוחץ משום מוטב יהיו שוגגים וכו'.

ור"ע בשיטת הראב"ן, אם אגב בעלה או אגב בניה הדיחת הוא רק כשיושבות בזמן שהם ג"כ בסוכה. ועוד יל"ע אם בנייה הוא רק בעודם קטנים, אבל כשהם גדולים וסמוכים על שולחן אמם אי"ז בהכרח דרך דירתם לשבת בדירה עם אמם.

אולם בעיקר משמעות דברי הראב"ן צ"ע, שלפ"ד מ"י שאינה גרה עם בעל או עם בניה אסור לה לשבת בסוכה, וצ"ע שלעיל כתב הראב"ן שלא מיתו רבותינו בנשים שברכו על ישיבת סוכה משום

ב ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

מצוה ועושה. ולר"ת וסיעתו מברכים על ישיבה זו. ועי' להלן אות ט"ז. ויתכן שזוהי הסברה הראשונה של העצי ע"ד, ומפרש כן בשיטת הרי"ף והרא"ש, וכ"ה שיטת הנוירות שמשון כאן כפי"ט תרל"ט וסובר שלא כדעת הרמ"א.

ועיין במאירי סוכה כ"ו ע"א ד"ה שומרי העיר כו' ואף אנו נוהגים להקל שלא ליתן מטות שלנו בסוכה ולשכב שם מפני סכנת הצננה שהיא מצויה בלילות במחוזות הללו וכן שהם עלולים בגשמים הרבה באותו זמן והרי אנו כמורשים מעקרא, אלא שאבותינו ורבותינו היו נוהגים בלילות הראשונים ובימים הראשונים שישינו שם קמעה בבגדיהם דרך חיבוב מצוה, עכ"ל. והיינו שס"ל שאין כל צד של הדיעות באופן זה אלא מעלה של חיבוב מצוה.

טו) ומסתבר לכאורה שא"א לברך אם אוכל בסוכה בזמן גשמים מצד מידת חסידות, דאי"ז כקיום מ"ע שהז"ג ע"י נשים שמברכות, כי כאן הפטור הוא לכל אדם שהגשמים יורדים בתוך סוכתו, ועוד שכאן יתכן שחסר בצורת קיום עיקר המצוה, דתשובו כעין תדורו, וכמשכ"ל באות ו' עפ"י ספר הבתים, ולכן אין באופן זה קיום מצוה סוכה כלל, אלא שיש כאן רק חיבוב וכבוד מצוה סוכה כמושכ"ל באות ט' בשם האשל אברהם. ובה"י בשמים הניל לגבי שוכר בית סתם שס"ל שיכול לקבוע מזוזה קודם ל' ואינו כהדיסט, כתב שמי"מ אינו מברך, ועי' בארחות חיים ובמשמרת שלום.

והנה אם נניח שבזמן ירידת גשמים יש רק רשות לשבת בסוכה בתורת חיבוב מצוה בלבד, יל"ע מצד מה שהעירו האחרונים, בעונג יו"ט חאו"ח סי' מ"ט ובוכותא דאברהם (מ"ב ע"ב), לגבי מ"י

כב ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

בסוכה אע"פ שהוא פטור רשאי לברך. ועי' בחכמת שלמה שכתב סברא כזו לגבי ישיבה בסוכה כליל ראשון בזמן גשמים. ובאליהו רבא הביא דברי רבינו ירוחם לגבי אכילה בעת הגשמים. [ועיין בנשמת אדם כלל קמ"ז סיג ודבריו צ"ב].

[ועיין בדברי מלכאל ח"ג סי' ל"ב ד"ה והרא"ש שהביא משי"כ הקרבן נתנאל שפטור השושבנים הוא מדין מצטער, והדברי מלכאל חולק עליו ומפרש שהפטור שלהם הוא משום עוסק במצוה פטור מן המצוה. וגם בשיטת רבינו ירוחם ניתן לפרש כן. ומה שדימה רבינו ירוחם פטור זה דעוסק במצוה פטור מן המצוה לפטור סומא ונשים, כן מצינו במהרי"ח אור זרוע סי' קפ"ג. אמנם בעיקר ביאור הקרבן נתנאל בכוונת הרא"ש, בדבריו מבואר בשו"ת מהרשד"ם חיד"ד סי' כ"ב.]

ומה שהערתי שלכאורה לא דמי לקיום מצוות שהסומא והנשים פטורות, ששם יש מי שחייב וכאן כו"ע פטורים, יתכן לומר שרבינו ירוחם סובר שגם הפטורים של סומא ושל נשים הם משום דחיס רחמנא עלייהו ולא הטריחיהם התורה [עיין ברשב"א עירובין צ"ו ע"א ד"ה יצאנו, שכתב לגבי פטור דנשים דקולא היא שהקלה התורה אצל הנשים לפטורן ממ"ע שהז"ג], ואעפ"כ רשאים לקיים מה שהם פטורים מהם ולברך עליהם, והרי דומיא דפטור מצטער מסוכה, שפטרתו תורה משום תנאי דכעין תדורין או מדכתיב האזרח כמשו"כ הראשונים, ולא ס"ל שהוא מעיקר צורת קיום המצוה כדעת הספר הבתים.

ועי' במקור חיים לסי' תר"מ בקיצור ההלכות לסי"ג, שמי שחש בראשו ופטור מסוכה אם מחמיר על עצמו ואוכל בסוכה ומברך,

כב ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

דקימלין כ"י יוסי, משמע שעל ישיבת סוכה איז מקום למחנות. וקצת דוחק לומר שרק הגשאות והגרות עם בניהן ישבו בסוכה, וצ"ע.

[דרך אגב צ"ב במ"ש הראב"ן שם שלגבי תפילין בלא ברכה גם לרבי יהודה איז איסור. וצ"ב מהסוגיא בעירובין שאמרו על הברייטא דמיכל בת שאול לא מיתו בה חכמים, שאין משם הוכחה דתפילין מ"ע שלא הז"ג, אלא דאחיא כרבי יוסי שסמיכה בנשים רשות, ולדברי הראב"ן הרי גם רבי יהודה מודה שאין מוחזין אם אינה מברכת. וצ"ל שהגמ' נקטה את השיטה המפורשת שיש היתר לנשים לקיים מ"ע שפטורות מהן חזוהי שיטת רבי יוסי, אבל בעצם גם רבי יהודה אינו חולק לגבי תפילין, וצ"ע.]

(טז) והנה משכ"ל שאם אוכל בסוכה בזמן הגשמים מצד מדה חסידות אינו מברך, ולא דמי לברכה של נשים על מ"ע שהז"ג, באמת מצינו שיטה אחד מקמאי שמפורש לא כן, והיא ברכינו ירוחם נתיב כ"ד ח"ב (עמ' קפ"ה) - הוב"ל בקצרה באות ד' - לגבי חתן ושושביניו וכל בני החופה שפטורים מסוכה משום שיצטערו מחמת שלא ישמחו עם החתן - ומקור הדברים ברא"ש סוכה פ"ב אות ח' - כתב ע"ז: והפטור מן הסוכה אם אכל שם יש אומרים שמברך על הסוכה, אעפ"י שהוא פטור, ומחלוקת הפוסקים בזה בדין סומא. וכוונתו למחלוקת ר"ת וסיעתו עם רש"י וסיעתו אם סומא ונשים מברכים על מצוות עשה שהם פטורים מהן, עי' בתוס' קידושין ל"א ע"א ד"ה דלא ועירובין צ"ו ע"א ד"ה מיכל. וכך מפורש ברבינו ירוחם נתיב י"ג ח"א (עמ' ק"ג) שדין הסומא במצוות שפטור מהן לגבי ברכה הוא כדין הנשים בברכה על מ"ע שהז"ג. ולפ"ד נמצא שלדידן שגשמים מברכות על מ"ע שהז"ג, הו"ה שכל מצטער היושב

כז ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

ישב בבית כשאי אפשר לשהות שם אלא כדי אכילת כזית או כביצה, ומיד לאחר מכן אין הירדה ראויה לשהות שם מפני צער גשמים.

כח ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

אולם לפי דברי העצי עדן הנ"ל באות א' בסברא השניה, שכשמגלה דעתו שאינו מצטער מחוייב לשבת בסוכה, אי"כ הרי הוא יוצא מגדר מצטער ולגביז יש על סוכתו שם סוכה, ועדיף ממצטער שיכול לאכול שם רק כזית שמ"מ איך על סוכתו אז שם סוכה כנ"ל בדעת הריטב"א, כי הריזה לא ראוי לקביעות סעודה שלימה כמו בשאר דירה ולכן פטור לגמרי, אבל כשמגלה דעתו שאינו מצטער הריזה ראוי לדור שם בקביעת סעודה שלימה לפחות, וסגי בזה לחייבו באכילה שם, ולפחות שתהא מצות רשות כאינו מצווה ועושה, וצ"ע.

יט) ולאידך גיסא יתכן שגם אם עדיין יש שם סוכה בעת הגשמים, היינו רק כשיש איזו מידה של מחסה ממטר, אבל בלא"ה לכו"ע איך שם סוכה.

ועי' במאמר מרדכי לגבי ירידת גשמים, שאם יורדים הרבה איך גם בליל ראשון איך לברך, והו"ה אם מצטער הרבה, ויל"פ שס"ל שבגשמים מועטים או בצער מועט אי"ז מונע את עיקר דרך קיום המצוה, אלא שיש פטור משום כעין תדורו או מהאורח כמושי"כ הראשונים, ולכן יש מקום להחמיר לשבת בסוכה ולברך, כמו בסומא ובגשמים במצוות שהם חייבים בהן, אבל בגשמים מרובים או בצער מרובה הרי"ז מונע את עיקר דרך קיום המצוה כמחשכ"ל באות ו' עפ"י ספר הבתים, וגם אם יש מקום להחמיר ולשבת בסוכה מי"מ איך לברך. עוד יל"פ שבגשמים מועטים ובצער מועט לפעמים אדם נשאר בביתו, כסברת האלף למטה שהוביל באות כ', ואם אוכל אז בסוכה יש בכך קיום של תשובה, משא"כ בגשמים מרובים ובצער מרובה שאין אז כל קיום של תשובה.

כח ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

אכילת כביצה ועוד, ולאחר מכן אינה ראויה לשהות שם מפני צער הגשמים. ומכל שכן להתחיל סעודה בסוכה בכביצה ועוד ולחזור ולהמשיך הסעודה בבית, אין חיוב, שהרי מפורש בריטב"א וב"רן סוכה כ"ט ע"א שאם התחיל סעודתו בבית בזמן הגשמים ופסקו, אינו מחוייב להמציא סעודתו ולאכולה בסוכה, ויל"פ שהטעם הוא שהצ"א באמצע סעודה גם היא מגדר מצטער. וכערוך השולחן סי' תרל"ט ס"ק כ"ד ביאר דהוא נכלל בתשובו כעין תדורו, דאין דרך האדם כשאוכל חוץ לביתו להפסיק באמצע סעודה לילך לביתו לגמור סעודתו. ויתכן שזו היא סברת הר"ן, שמשמע מלשונו שם לגבי שינה שאין זה משום מצטער.

אולם כ"ז לגבי שאר אכילות שבסוכה שהן רשות, אבל בליל יו"ט שהאכילה חובה י"ל שאין פטור מחובה זו אלא במצטער בשיבה בסוכה עצמה. ויסוד ההבדל בין שני סוגי מצטער הללו, מבואר בבכורי יעקב סי' תרל"ט אות ל"ז לגבי הפטור מסוכה ואעפ"כ יושב בה, שאינו נקרא הדיזס אלא דווקא כשהפטור הוא בעת הישיבה כגון שמצטער וכו', אבל מי שפטור משום טרחא לחזור לסוכה, כגון שפסקו גשמים בלילה או באמצע סעודתו או בהולך לסוכת חבירו, לזה יש קיבול שכר וכו', עכ"ד. ולפי חילוק זה יש מקום לחסר גם לגבי עצם הפטור מסוכה בליל יו"ט, שכשמצטער בשיבה בסוכה עצמה הוא פטור גם בליל יו"ט, אבל כשהצער הוא קודם שנמצא בסוכה, או כשהפטור הוא מצד שיצטרך לצאת תיכף שיחזיר לאכול, כגון שלאחר אכילת הכזית או הכביצה יצטער מהגשמים, וכ"ש כשרק מתקדרים השמים בעבים כשוכנס לאכול, באופנים אלו אין פטור מחובת אכילה בליל יו"ט. כן י"ל בשיטת הדברי מלבי"א. ועי' לעיל סוף אות א'.

§ ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

§

וע"י בשו"ת הרדב"ז ח"ה סי' ב' אלפים שכתב שבירדו גשמים כל הלילה הראשונה חייב לאכול בסוכה ולא דמי למצטער, דהתם בא לו הפסור מפני צער, אבל ירדו גשמים אין אתה פוטר אותו אלא מפני הפסד מאכלו, הלכך אפילו ירדו גשמים יכול לאכול כו"ח פת בסוכה, עכ"ד המחודשים. הרי שס"ל שאפילו בירידת גשמים כל הלילה לא חשיב מצטער, וא"כ יש מקום לחלק גם במצטער גופא בין צער קל לצער גדול כסברת המאמר מרדכי, וצ"ע.